

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ФАКТОРІВ НА ВИБІР ПРОФЕСІЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті подані результати дослідження направлені на вирішення питань впливу факторів на вибір професії, адаптацію студентської молоді у вищому навчальному закладі, особистісні ресурси студентської молоді та погляди студентства на сучасну освіту. Запропоновано рекомендації що до вирішення проблеми. Врахована думка студентів.

Ключові слова: професія, вибір, навчання, дослідження, адаптація студентської молоді, особистісні ресурси, сучасна освіта.

Abstract

The article presents the results of the research aimed at addressing the issues that affect the choice of profession. . Recommendations that to solve the problem. Opinion counts students.

Keywords: profession, choice, training, research.

Вступ

Сутність досліджуваної проблеми.

Які соціально-демографічні фактори впливають на вибір професії?

Проблемою вибору професії займаюся багато дослідників. Із відомого розмаїття підходів у визначенні чинників вибору професії особливої уваги, на нашу думку, заслуговує класифікація М. Вебера, за якою соціальні дії, яким є і соціально-професійний вибір, розмежовуються на цілераціональні соціально-професійні вибори, в основі яких лежить очікування певної поведінки, предметів зовнішнього світу та інших людей і які використовують певні «вимоги» та «засоби» для досягнення раціонально визначеної та добре продуманої мети, та ціннісно-раціональні вибори, що ґрунтуються на цінності певної поведінки, незалежно до чого вона призведе. Цілераціональні вибори мотивуються майбутнім, перспективами та конкретними цілями людини, тоді як ціннісно-раціональний вибір є лише засобом досягнення інших цілей. Запропонована Вебером класифікація соціальної дії, звичайно, не дає всіх варіантів орієнтації дій [1].

Умовою цілеспрямованості є диференційоване ставлення до світу. У разі цілераціонального вибору інформація обробляється з урахуванням наміченої мети. Така обробка інформації залежить від конкретного мотиву. В ситуації професійного вибору смисловий мотив спрямовує інформацію або в русло «переваг» професії та її можливостей, або в русло відповідності своїх, суб'єктивно оцінюваних здібностей та якостей зі змістом професії. У разі ціннісно-раціонального вибору для людини значущі ті відомості про об'єкт, які підтверджують, що вибір не буде перебувати у суперечності з іншими, домінуючими цінностями. Сама ситуація вибору активує пошук інформації, способи отримання інформації стають дедалі суб'єктивнішими. Цілеспрямовані вибори відрізняються активною роллю суб'єкта в пошуках інформації, а інформаційне насичення залежить від ступеня вираженості, інтенсивності мотивів, до яких би мотивів вони не належали — до мотивів-стимулів чи до смислоутворюючих мотивів. Таким чином, в індивідуальній свідомості реальність формує різні спрямування діяльності, різні цілі, бажання, мотиви.

Значний вплив на вибір професії має інформаційне поле, в якому перебуває конкретна людина. А мотиви виборів, своєю чергою, впливають на активність суб'єкта в пошуках інформації. Сама здатність людини виділяти в оточуючому світі сукупність значущих об'єктів та ситуацій дає змогу успішно здійснювати ситуацію вибору: зовнішній світ конкретизується, утворює індивідуальний світ на основі сформованих потреб, які і є причинами вибору. Сформовані потреби поширюють свою значущість на різні об'єкти (ситуації, події), і тому людина може задовольнити одну й ту саму потребу за рахунок різних об'єктів середовища та в різних ситуаціях. Багаточисленні вибори, які здійснює Людина, є вибором засобів і способів для задоволення потреб. Мотив формується на основі актуальних потреб та особливості ситуації. Сукупність потреб особистості і реальних ситуативних

умов є тим основним фактором, який впливає на вибір діяльності суб'єкта. Вибір життєвого шляху обмежується реальними обставинами, людина далеко не завжди приймає рішення вільно, буває так, що те чи інше рішення вона має робити під тиском обставин. Ступінь вільного особистісного вибору пов'язаний із рівнем суспільного розвитку [2].

Розглядаючи різні фактори впливу на професійне самовизначення, слід виділити фактори, що змушують здійснювати ті чи інші вибори, діяти певним чином.

У ситуації професійного вибору такими факторами є насамперед матеріальні, економічні залежності людини, але сюди треба віднести і дії інших обставин у житті людини. В умовах жорсткого впливу зовнішніх умов (сюди можна віднести і фізичний стан, і можливості людини) цілераціональні вибори або пов'язані з цілями, бажаннями, завданнями, не відображаючими смислової сутності предмету вибору, або вони стають вибором «не зважаючи ні на що», вибором, коли мета депривована умовами їх реалізації [3].

Наразі на систему цінностей, вибір типу життєвої кар'єри, бажаності або доступності того чи іншого статусу став впливати сильний і універсальний регулятор — зміна соціальних умов. У ситуації погіршення матеріальних умов молодь дедалі більшого значення надає умовам життя, що можливо зрозуміти, враховуючи рівень статків та комфорту. З цих позицій оцінюється і майбутня професія. Так, у дослідженнях В. Г. Немировського в мотивах вибору професії проглядається образ бажаного майбутнього, який тісно пов'язаний з таким мотивом, як «велика зарплата». Оцінке підкріплення вибору пов'язано не тільки з індивідуальним досвідом, але й з оцінками, які входять у фонд культури суспільства. Емоції виконують не лише індивідуально-оцінку, а й соціально-регулятивну функцію. Людина в своєму виборі орієнтується на очікування соціуму, на оцінки інших людей, на їхнє схвалення, в будь-якому випадку будь-яка дія, всякий вибір на тому чи іншому етапі отримує оцінку з боку суспільства, тому стратегія поведінки будується і з урахуванням оцінок інших людей. Ці оцінки впливають на індивідуальні оцінки варіантів вибору. В ситуації професійного вибору одним із головних об'єктів оцінки є статус, який займає певна професія в соціальній структурі.

Для пояснення градації мотивації вибору професії, як вважають А. І. Зеліченко, та А. Г. Шмельов, потрібно звертатися до вивчення впливу мотиваційних факторів, які визначають внутрішню бажаність чи розумну необхідність певного вибору. Зокрема, вони виділяють внутрішні фактори, до яких відносять: власне професійні фактори (предмет праці, процес праці, результат праці), умови праці (соціальні, організаційні, територіально-географічні, фізичні), можливості, що надаються професійною сферою для реалізації позапрофесійної мети (спілкування, психічний розвиток, збереження та зміцнення здоров'я, відпочинок і розваги, отримання матеріальних благ, досягнення бажаного соціального статусу, суспільна робота тощо). До зовнішніх мотиваційних факторів автори відносять: фактори тиску (вимоги об'єктивного характеру, рекомендації, поради), фактори притягування-відштовхування (приклади, звичні еталони «соціальної престижності»), фактори інерції (звичні заняття, стереотипи наявних соціальних ролей) [4].

Актуальність даної проблеми в сьогоденні.

На сьогоднішній день проблема вибору професії є дуже актуальною, адже з кожним роком з'являється все більше нових професій. Актуальність проблеми професійного самовизначення учнівської молоді полягає, насамперед, в тому, що випадковий вибір професії призводить до небажаних наслідків:

- низької продуктивності праці;
- помилок і браку в роботі;
- незадоволення і пригніченого стану людини (психічні розлади);
- економічних втрат на переучування та перекваліфікацію.

Натомість правильний і своєчасний вибір професії у шкільному віці:

- в 2-2,5 рази зменшує плінність кадрів;
- на 10-15% підвищує продуктивність праці;
- в 1,5-2 рази знижує вартість підготовки кадрів.

Вибір професії – одне з найважливіших стратегічних рішень у житті людини і складна комплексна проблема. Це складний акт самовизначення – свідомого вибору суб'єктом життєвої позиції, яка стає вирішальним чинником у виборі способів розв'язання тих чи інших життєвих проблем. За методами вирішення та за змістом робота по професійному самовизначенню молоді – це соціально-економічна, медико-фізіологічна та психолого-педагогічна проблема, а за сферою впливу – соціальна, результати

якої відображаються і на економічному рівні. Процес самовизначення завершується досягненням стабільного становища у тій чи іншій сфері соціального життя й формуванням відповідних переконань, принципів, ціннісних орієнтацій та мотивації.

Визначення проблемної ситуації.

Таким чином, існує проблемна ситуація, яка полягає у виборі професії. На основі цього можна зробити висновок, що існує проблемна ситуація, яка потребує додаткового вивчення.

Об'єктом даного соціологічного дослідження є студенти груп МФК, МЗД, МВКД, МІТ 1 курсу Вінницького національного технічного університету, ФМІБ, кількість студентів – 29, з них 12 дівчат (31%) і 17 хлопців (69%) віком від 17 до 18 років.

Предметом соціологічного дослідження є ставлення до соціально-демографічних факторів, що впливають на вибір професії.

Метою даного соціологічного дослідження є з'ясувати, як ставляться студенти груп МФК, МЗД, МВКД, МІТ 1 курсу ВНТУ, до вибору професії та на основі отриманих результатів розробити практичні рекомендації щодо можливих шляхів вирішення проблеми.

Результати дослідження

В ході даного соціологічного дослідження було опитано 29 осіб. Серед них 17 осіб (69%) - представники чоловічої статі і 12 (31%) - представниці жіночої статі. Віком 17 років - 25 осіб (86,2%), 18 років - 4 особи (13,8%).

В ході даного соціологічного дослідження були отримані такі результати: На питання " Що дає людині вища освіта?" переважна більшість опитаних (21 чоловік – 72,3%) відповіли, що людині потрібна вища освіта, майже четверта частина опитаних (6 чоловік – 20,8%) відповіли, що людині в сучасному житті не потрібна вища освіта, і лише 2 (6,9%) обрали варіант свій варіант відповіді. Це свідчить про те, що переважна більшість зацікавлені у тому, щоб отримати вищу освіту.

На питання " Чи важлива внутрішня мотивація ?" переважна більшість опитаних (26 чоловік – 89,7%) відповіли позитивно, інша частина (3 чоловіки – 10,3%) відповіли негативно. Це свідчить про те, що переважна більшість впевнені у тому, що внутрішня мотивація важлива для людини. На питання " Наскільки Ви задоволені спеціальністю, яку отримуєте?" майже усі опитані (28 чоловік – 96,6%) відповіли, що задоволені і мають певні здібності для досягнення успіху у цій сфері, інша частина (1 чоловік – 3,4%) відповіли, що не задоволені спеціальністю, яку отримують. Це свідчить про те, що переважна більшість задоволена спеціальністю, яку вони отримують. На питання " Чим Ви керуєтеся, відвідуючи аудиторні заняття?" четверта частина (7 чоловік – 24,1%) відповіли, що це їх обов'язок, як студента, переважна більшість опитуваних (16 чоловік – 55,2%) прагнуть одержати гарні знання, 2 опитуваних (6,9%) відвідують аудиторні заняття через пошану до викладача, 3 опитуваних (10,3%) відповіли, що бажають зустрітися і поспілкуватися з друзями, 1 опитаний (3,4%) відповів, що відвідує аудиторні заняття через строгий контроль відвідування, 0 опитуваних (0%) вибрали свій варіант. Це свідчить про те, що переважна більшість опитуваних відвідують аудиторні заняття через прагнення одержати гарні знання.

Висновки

Отже, в ході соціологічного дослідження було опитано 29 осіб (12 жінок і 17 чоловіків), віком 17-18 років. Порівняно думки чоловічої та жіночої статі. Досліджено актуальність проблеми на даний час. Висновок можна зробити такий, більшість опитуваних володіють інформацією про профорієнтацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зеліченко О. І. "Психологія духовності". — М., 1996.
2. Клімов Є. А. " Введення в психологію праці" — М., 1988. — 158 с.
3. Клімов Є. О. "Як вибрати професію" — М., 1990. — 158 с.
4. Клімов Є. О. "Шлях в професію: психологія професійного самовизначення". — Ростов/н/Д: Фенікс, 1996. — 512 с.
5. Маркс К., Вебер М. "Концепції діяльності в соціології"— М. : Канон, 2002. — 120 с.
6. Слободянюк А. В. Особистісні ресурси студентської молоді (на матеріалах соціально-психологічних досліджень) [Текст] / А. В. Слободянюк, Л. В. Косарева // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. – 2018. – № 17. – С. 89-95.

7. Слободянюк А.В., Чумаченко О.В. Сучасна освіта очима студентства (за результатами дослідження) [Текст] // Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. 4-5 грудня 2015 р., м.Дніпропетровськ. Частина II. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. – С.89.
8. Слободянюк А.В. Проблеми адаптації студентської молоді у вищому навчальному закладі (за результатами соціологічного дослідження) [Текст] / А.В.Слободянюк // Гуманізм та освіта. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м.Вінниця, 21-23 вересня 2004 р. В 2-х томах. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – Т. 2. – С. 247.

Литвинюк Вікторія Ігорівна — студентка групи МФК-196, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: viktoria.igorivna19@gmail.com;

Слободянюк Анатолій Володимирович — кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Львуніук Вікторія — Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : viktoria.igorivna19@gmail.com;

Slobodyanyuk Anatoly V — PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.